

ПРЕЦЕДЕНТНІ ФЕНОМЕНИ У ЛІНГВОКУЛЬТУРІ США: МЕХАНІЗМИ ЛУДИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У дослідженні міжкультурної комунікації для сучасної вітчизняної і закордонної лінгвістики актуальним є розгляд мовленнєвої діяльності з урахуванням національно специфічної мовної свідомості [1], адже лінгвокультурні особливості суспільства визначаються світобаченням і світосприйняттям народу, в основі якої лежить система когнітивних схем і соціальних стереотипів.

Актуальність проблематики дослідження визначається як власне мовними, так і позамовними чинниками. У структурі національно специфічної мовної свідомості вирізняються когнітивний, лінгвальний і культурний простори, виходячи з того, що мова та культура розглядаються як форми існування свідомості суспільства. Специфіка мовної свідомості відбивається у культурно маркованих мовних одиницях, до яких належать прецедентні феномени [2: 32].

Відтак актуальність проблематики дослідження визначається залученням до аналізу особливостей лінгвокультури США концепції мовної особистості, лінгвокультурологічної теорії прецедентності, урахування явища інтертекстуальності, які опинилися в центрі новітніх філологічних досліджень. Метою статті є розгляд механізмів трансформації прецедентних феноменів у сучасній лінгвокультурі США.

Лінгвістична концепція прецедентності активно розробляється у сучасному мовознавстві. Як свідчить аналіз наукових напрацювань, дослідження прецедентних явищ має лінгвокультурологічний характер, ураховуючи багатовимірні зв'язки з широким культурним контекстом [3]. Прецедентні феномени виступають репрезентантами культури, вони є особливими дискурсивними одиницями, являючи собою елементи національної мовної свідомості, знаки тих колективних уявлень, які входять в когнітивну свідомість певної лінгвокультурної спільноти [3: 7].

Прецедентні назви входять до системи інтертекстуальних елементів. У колі сучасних філологічних проблем дослідження інтертекстуальності вбачається одним з перспективних напрямів, про що свідчить велика кількість наукових праць. Як зазначають В.Г. Костомаров, В.М. Телія, проблема інтертекстуальності акцентує філологічні дослідження на інтертекстуальній компетенції як основі взаємодії мовців, що мають загальний фонд фонових знань культурно-історичного і практичного характеру [4; 5].

У лінгвокультурних спільнотах, зокрема в американській, мовна творчість простежується у переключенні на експресивно-ігровий реєстр комунікації, вільному ставленні мовної особистості до конвенціонального використання мови. Мовленнєва креативність є не лише свідченням творчого мислення особистості, вільного ставлення до форми мовлення, почуття гумору, вона також спрямована на виявлення системного потенціалу, можливостей варіювання мовних одиниць.

Прикладом прецедентних текстів у англійській лінгвокультурній спільноті є загальновідомі крилаті слова, прислів'я, назви та рядки із відомих кінофільмів, пісень, літературних творів, радіопередач, рекламних роликів тощо.

Якщо ми підходимо до мовної гри як до певної моделі мовленнєвої поведінки у процесі творчої комунікативної взаємодії, учасники комунікативної взаємодії за взаємною згодою виступають у ролі "homo ludens", приймаючи правила гри. Така модель реалізується у застосуванні адресантом і реципієнтом подвійного мовного коду, переключаючись з експліцитного способу вираження смислу на імпліцитний, і навпаки.

Лексико-граматичні засоби надають широкі можливості в якості лінгвальної основи мовної гри [6], зокрема, для створення амбігуентності (ambiguity), що набула потрактування як категорія, яка включає в себе омонімічні та багатозначні відносини [7]. Розглянемо деякі механізми створення ігрових, що проходять у напрямку трансформації прецедентних текстів.

В омонімічних синтаксичних конструкціях, ідентичних за своєю формальною структурою, підставою створення ігрових є розбіжність у синтаксичних відносинах та функціях їх компонентів у залежності від встановлення синтаксичних і асоціативних зв'язків усередині словосполучення /речення.

Структурно-синтаксична неоднозначність речення призводить до можливості двоякого потрактування. Ефект МГ виникає завдяки можливості гумористичних структурно-семантичних інтерпретацій, як, наприклад, у текстах жартів: *Question: "What would the Los Angeles Dodgers do if they were hit 100 pop flies?" Answer: "Catch 22"* [8: 238].

Неоднозначні синтаксичні конструкції часто обігруються у рекламних текстах, оголошеннях, наприклад: *"Wanted: Man to scrub floor and two waitresses"* (Diner Sign); *"Clean and decent dancing every night except Monday"* (Dance Hall Sign) [9]; *"When your clothing is returned there is little left to iron"* (Laundry Commercial) [10]. Метою МГ у наведених прикладах є створення комічного ефекту, привернення уваги до структурного оформлення речення. Структурно-синтаксична амбівалентність у поєднанні з лексичною неоднозначністю має значний потенціал створення ігрового ефекту.

У наступному прикладі «...these statements also represent <...> the same contempt for the decent opinion of mankind that have marked the Administration's drive for war» (The Atlantic). словосполучення "the decent opinion of mankind" являє собою трансформацію прецедентного тексту – відомої фрази із Декларації незалежності США – вилучення з його складу одного компонента – слова "respect": *"When in the Course of human events, it becomes necessary for one people to dissolve the political bands which have connected them with another, <...>, a decent respect to the opinions of mankind requires that they should declare the causes which impel them to the separation"*. Співвіднесення тексту з документу, відомого основній масі американців, із войовничою політикою адміністрації Джорджа Буша в умовах зневаги до суспільної думки створює саркастичний ефект структурно-синтаксичними засобами мовної гри.

Іншим різновидом трансформації прецедентних феноменів є перестановка елементів у прецедентному тексті ПТ, напр.: *"Summer is here, and with it those lazy days at the beach; and don't forget your Tartan sun lotion. Tartan is the lotion that lets you burn but never lets you tan"* (Commercial) [9] – пор. рекламний слоган: "lets you tan but never lets you burn". Пор. також розмовне кліше *"you have nothing to lose"* і прислів'я *"Time heals all wounds"* у наступних прикладах: *"Announcer: Try this lovely four-piece starter set in your home for seven days. If you are not satisfied, return it to us. So you see you have everything to lose and nothing to gain"* [9] – *Religious Program: "In closing our TV CHURCH OF THE AIR, let me remind all of our listeners that time wounds all heals!"* [10].

Прецедентний текст – назва мюзіклу "Beauty and the Beast" набуває ігрового переосмислення у тексті кінорецензії у наступних рядках: *"Mickey Rourke plays Marv, an ugly tough guy. He's the beast whose beauty is a prostitute"*.

Проведене дослідження підтверджує думку про те, що міжкультурна комунікація є спілкуванням носіїв різних мов і культур, взаємодією мовних просторів. Проаналізований матеріал ілюструє текстотворчі можливості трансформованих прецедентних феноменів, що свідчить про високий рівень інтертекстуальності при реалізації мовною грою лудичної установки. Отримані дані свідчать, що вербалізовані трансформації лінгвокультурно специфічних явищ допускають особливі форми їх використання у конкретній мовленнєвій культурі.

Список літератури:

1. Маслова В.А. Лингвокультурология. – 2-е изд. – М.: Издательский центр "Академия", 2004. – 208 с.
2. Сорокин Ю.А., Гудков Д.Б., Красных В.В., Вольская Н.П. Феномен прецедентности и прецедентные феномены // Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей/ Отв.ред. В.В. Красных, А.И. Изотов. – М.: Филология, 1998. – Вып. 4. – С.5-33.
3. Гудков Д.Б. Прецедентные имена и проблемы прецедентности. – М.: Изд-во МГУ, 1999. – 152 с.
4. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании // Филологические науки. – № 1, 2001. – С. 64–72.
5. Телия В.Н. О феномене воспроизводимости языковых выражений // Язык, сознание, коммуникация. – М.: МАКС Пресс, 2005. – Вып. 30. – С.4-42.
6. Сніховська І.Е. Механізми, засоби та прийоми мовної гри в сучасній англійській мові: Автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Запоріжжя, 2005. – 20 с.
7. Stageberg, N.C. Structural Ambiguity: Some Sources. – English Journal 55, 1966. – P. 558-563.
8. Nilsen, Alleen Pace, Nilsen, Don L.F. Encyclopedia of 20th-Century American Humor. – Westport, CT: Greenwood, 2000. – 360 p.
9. Schafer, K. Pardon my blooper. – New York: Crest, 1964. – 687 p.

10. Sultanoff S. Exploring the Land of Mirth and Funny // Laugh It Up [Электронный ресурс www.humormatters.com].